

بسم اللہ الرحمن الرحیم

رباعیات مناجات کہ بحسب کلمات صداقت آیات و مضامین ارشادات مختار الملک بہادر در
دل عقیدت مندرجہ خوارہ بلاشبہ گریہ پشیمانانی الہام شدہ و بتاریخ بیست و پنج
جادی الثانی سنہ ۱۲۹۵ ہجری وقت بہت بہادر مدوح ملاحظہ ساختہ پسند فرمودند و در حضرت حق
جل جلالہ عنہم نوائے دربارہ اجابت رسید واری نمودند و ہر روز تا ایام قحط میخوانند

ہم دولت دنیا کے شہان باران ہست	ہم خستہ می کون و مکان باران است
ہم تازگی قلب و جان باران است	ہم واسطہ رزق جان باران ہست

ولہ

این بارش خون بر ایچو رازچہ شد است	این واقعہ ز غفلت دور ازچہ شد است
شاہم نابالغت و کم سن معصوم	چارب قسرتو بقیصور ازچہ شد است

ولہ

مختار نیم پیش حق محبور	سالار نیم بہ کارشہ مزدور
تقصیرم غفونکن کہ پر لغتیر	سندورم دار اسے خدا مہذوم

ولہ

بر مصلحت وقت نمودم کار	از نیک و بد کار تو مسدورم دار
بر خلق جان رسم کن رجا	بر کردہ من نظر کن یا عفا

ولہ

یار بر حال بینوایان رحمے	بر فاقہ کشے این گدایان رحمے
زحمت پسندیش ازین بر عالم	خبر حمت نیست از تو شایان رحمے

ولہ

تا کے اساک غفلت باران یارب	بکار شد نہ کشتکاران یارب
کن مہر پئے بہایم و حقہ کن	بر غفلت بدگناہ کاران یارب

ولہ

سنے آب حلف بہایم و جا نوز اند	سنے تاب پر نہ ہست و عیب پارہ چن
ہنسا چہ نمودند پسند غضب	بر کردہ مردمان کہ بدتر از سنہ

بارب سے بہ تو نہ سالان پسین	زیر مردہ شد دست سوسن دسر و دتمن
تسے آسے آسے تو گوار منہ	برکعت اعمال براسل زمین

وَلَمْ

انسان تنہا نہ اشک عم بارانند	ہم خوش و طیور چشم بر بارانند
انسان ناچار سے شود حیوان خوار	رسمے فرما کہ این علف خوارانند

وَلَمْ

اسے مالک خشک و تر جهان خشک بند	ہر چشمہ و ہر سر روان خشک بند
باران کروند پختنمان در زار سے	باران باران کرو ز بان خشک بند

وَلَمْ

بارب این قحط و این گرانے تا پسند	سازیم بسر بہ سخت جائے تا پیش
چینائے و سوسے ماہینی کے	دانائے و حل دل مدالی تا پسند

وَلَمْ

بر باد بشد تمام ملک آباد	زمین نے آسے دست عالمی در فریاد
بیدادی سپر خ را عدالت چکند	وادار تو لے داد تو ہم خواہی واد

وَلَمْ

بارب از بسد اطفال صعب	خون طور گشتہ از سکم تو شیر
این سپر و جوان سپر گنگار تو اند	ماز خود ما نند تو خود کن مد سپر

وَلَمْ

ناسکے این باد سنج دار و باران	ابر آید بزین نہار و باران
اسے بار چند ابار باران ہر بار	چند آنکے پے ہم گذار و باران

وَلَمْ

بارب تو تمام خلق را خلا ہے	اندزق چہ نکر زانکہ خود زرا ہے
اندتہ ز سنے آبی عالم منہ	ہائے چو تراست شاہ کوثر سائے

وَلَمْ

زمین قحط ہسایان پاک اند ہے	چہ غصاں و چہ سام نیت آسودہ کے
اسے وائے کہ نیت جز تو جائے زیاد	نہ زیاد کہ نیت جز تو نہ زیاد ہے

وَلَمْ

یون کرد و غبار ہست بل آب سحاب	ہر قطرہ بار من است در
-------------------------------	-----------------------

اسے رعد چکوزہ چوتو کھنڈو شد خلق اسے برق چرا شود نہ مسلمانی تاب

وَلَمْ

کمال یک ماہ شد کہ باران نرسید
زین ابر بکصدت و خفقان دیگر
اکثر در ابر ماند پستان خور شید
یارب بسایمان چه حاصل گردید

وَلَمْ

ابر آمد و تیرد گشت اطراف بهمان
شاید ز هجوم آه آفت زدگان
شد اشک فشان خلق شد قطره نشان
بر اوج فلک صعود کرد دست و خان

وَلَمْ

باران نشد از چرخ ز یک ماہ نرسد
نامت رزاق بست پاسے بار خدا
یک دانہ نمویافت کونام ورد
مفقود سے رزق سے نالی زچہ رو

وَلَمْ

یارب اسیک فضل آئے بہ شود
انہوس خریف جسے گردید خراب
سے بیتا ہم چکوزہ تاملے بہ شود
نپسند کہ پیش ازین خراستے بہ شود

وَلَمْ

ما کے کندند اکرم ارزا سنے
خود پرورش بہانیاں خواہد ساخت
بایست گرا سنے نہ شود ارزا سینے
انہ شہ این وان کن ارزا سنے

وَلَمْ

افت و آتش ز نخط در سر بر زن
انجوع انجوع سے کند منسوق خدا
یارب از لطف خویش آستند بر زن
بر مرد قیامت ست و آنت بر زن

وَلَمْ

وزنمانے گذشت فضل آئے
مقتانے و سنے آئی مارا بار ب
سے سنے یہ توان کہ غنہ انج تاملے
اسمانے کن منب لاسبا سنے

وَلَمْ

ما کے زیاد سے فحوا انم ند سے
بارکند عقل ند انم کہ جیا
ماہند از نهر آب و نام ند سے
جامد سے و توت جام ند سے

وَلَمْ

ابر آمد و تیرد بسیار دید اسوسر
بارید الہ ہوا ابر اشد اسوسر

چون باید ز ریت نیت امید افشوس		که موسم بارش اینست تا باستان
کال یک ماه شد که هر روز و شب است	افزودنے این هوا ماننے سبب است	این باد گر باد بود غصبا است تا سر ص و هوکم کننے کم نشود
وله		
شاید از باد رفت بارش اسال	هنے بر باد رفت بارش اسال	هرگز ز نیت و رفت بارش اسال از تند سے این هوا که بادا مو توف
وله		
سیرند برنج و فاقه آرمرد ارزن	اتش افشاده است آسنے درزن	ارزین گون ست نرغ ذرت و ارزن درخس من صبر چون دروشان یارب
وله		
بائے ارفل ست رنج و آزار	باران بخشید چگونہ ابر	دل را طرف خدا ص و آزار بخش ز زکوة کرده مو توف
وله		
کشت ال جبا نیان تر نشود	تنبیه عمل چگونہ بر تر نشود	مانسوق نرغ زشت حود میف است یچکس نشد
وله		
آمار شنیع فعل نامحسود است	هر جنب خطا سے ماننے افزود است	بوی جبهه نه این کے باران بود ست یارب تو عظام منما از رحمت
وله		
ایست دعا که بارها باران هر بار	تا غسل مراد من گردد هر بار	در حضرت تکبار بار سے هر بار تا گشت اسبد من شود پیر حاصل
وله		
در فضل و کرامات نداری تا سنے	میر و جبان شود با ارزا سنے	یارب رحیم که از اسم الرحمان سنے اگر هر کے خلاف نام تو شود
وله		
باز از این لغت تمام		

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
اللَّهُ حَكِيمٌ وَرَأْفٌ كَرِيمٌ

بِسْمِ اللَّهِ
كَلَامُ مَسْرُوقٍ
دَرْ ۱۳۰۵

بِحَبْرِ وَدَرِ كَرِيمٍ
مَطْمَعٌ خِرَافَتِ بِنْتِ طَبِيعِ جَدِّهِ
وَإِنِّي لَطَبِيعُ يَا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَبِهِ نَسْتَعِیْنُ

مکتوب منظوم بنام مقرب الخاقان حسنعلی قونسون بالیوزیران نیز فصل آخر این

تقصیل گستر شفقت پناها	تقتد پرور اخورشید جاها
به ملت قبله ارباب ایمان	بخدمت بالیوزیر شاه ایران
گرامی منصب عالی جنابا	فضیلت مظهر دولت مآبا
کرم فرمے من حضرت سلامت	شفیقت و اتم شوکت زاو حثمت
پس از تسلیم و شرح شوق زتاب	بخدمت می کنم عرض مطالب
که کردی یاد دور افتاده خویش	پی دخواه دل واده خویش
گرامی نامه ارسال کردی	در شرح حال خود خوشحال کردی
از ان سرمان والا شان چگویم	وزان تبرطاس نور افشان چگویم
خطش چون لطف سنبل پدید است	بیاضش غیرت صبح بهار است
نقاطش لاله را داغ جگر بود	سوادش سرمه عین بصیر بود
بد آن خط با خط دیگر ملقفت	از آن نامه شد این نامه مشتق

بهم مانند خط تو امان بود
 بد از نام خداوند معنون
 چو دیدم نامه را بر سر نهادم
 سلیمانے مرا ہد ہد نموده است
 خداوند م بفرط شوق و خواہش
 نخستین بر سوادش چشم بگشود
 بہ استدراک و تحقیقات احوال
 زیاد حلق سامی شاد گشتند
 طوالت چند در گفتار باقی
 رسم کن یک غزل ز گلین و قابل

خط لقتدیر یا خطر امان بود
 ز شان اسم آقا یم فرین
 بسر دوم پیش آقا بر رخسارم
 باین خدمت بسی عزت فرود آ
 کشاد آن نامہ را با صد کشایا
 پس انکہ این جواب ارشاد فرمود
 جواب نامہ میسازیم ارسال
 ز اذکار گرامے شاد گشتند
 کہ صحبت ہست باقی یارباقے
 کہ سیداری سخن فہمی معتابل

غزل

مزاج شوخ عیار از مودوم
 بزندان پختہ شد سودای خام
 نہ کردے دردش تاثیر گاہے
 و فادارم و فادار از مودوم
 کنون از سر روم را ہش کہ بیای
 نہان دوازند با ہم رشتہ ربطا

چو او کم ہست بسیار از مودوم
 سر خود را بہ دیوار از مودوم
 ترا ای آہ صد بار از مودوم
 جفا کارے جفا کار از مودوم
 کف پا بر سر خار از مودوم
 سر تیج وز نار از مودوم

سخن فہمی سخن فہمی سخن فہم
لبت قمت ذکر بے سخن بہت

ترا بروقت گفتار آزمودم
ادم پاسخ بہ تکرار آزمودم

کنون حاجت بہ پیمان نیت باقی
ترا در عہد و اقرار آزمودم

بہمیشہ تا کلاہ محمد تابان
بہ فیض حسن روز افزون شاہی

سزد بر تارک گردون گردان
قزونت باد ناز کجکلاہی

ولہ

ای امیر الممالک ایران تو
بیشرف پایہ تو بہ گردون
ہندو تو بہ تہ بہت زحل
مخزن فیض و معدن اکرام
ہمقران تو نیست در عالم
سرو بلخ سری سرت گروم
طیب گلزار حسن اخلاق
بسخن بے سخن سخن بے فہم
از لب و لہجہ تو گاہ کلام تو
حیدر آباد از تو خرم شد

پدرت بڈ وزیر عالیشان
بہ عسکو متران تو بر کیوان
تو سفیر شہی بہند وستان
منظر فضل و مصدر احسان
ہمسرت نیت در جہہ گہبان
سرور می راست از تو صد سالان
کہ بان رشک بڑوہ غنبروبان
زان کنی محنت در سخن سخن بان
سے ترا و فصاحت سخن بان
تا تو گشتی نظام را نامسان

من هم از نسیم صحبت تو شدم
 دیدم پیرایه عسرو ضرا
 وزه داوم به هدیه خورشید
 یعنی بر خواندم و تو دادی
 هست لطف سخن سخندان را
 حسرت اندر دلم همین باقیست
 نشدم باز گرم مثال و مقال
 بخت بد داشتند و درم از رفت
 بس چه حاصل گزشت آنچه گزشت
 گو زبان دان نیم و لے به سخن
 ناصت و ناکر و نظام آفت
 چارخشیج جسم شاعر بریند
 بنده کترین سلطانم
 هدیه در خدمت تو کردم پیش
 از و کن تحفه بس همین باشد
 ناصرالدین شاه است ناصر دین
 اهل دین را دعای دولت او

فرحست افزا به مسکن دیوان
 گفستی از قدر و انیسیم بر خوان
 زیره بر دم به تحفه کرمان
 ده چه ممنون شدم ازین احسان
 جوهری راست قدر جوهرگان
 که نپرسیدم از تو نام و نشان
 نشدم باز فنیاب چنان
 گو که دل بود بیشتر خواهان
 هستم اکنون بنامه عرضسان
 آشتی می کنم ز اهل زبان
 این شهبان راست چار تا دیوان
 یابی سفت نظم چار ارکان
 بجز تو خواستم من از سلطان
 کن پزیرا بشاه خود برسان
 لایق حضرت شهبان ایران
 حافظ شرع و حامی ایمان
 فرض گردیده هر دم و بر آن

یسا کہ ہمیشہ تاکہ بود و بود باز
افسر محترم بر فلک رخشان
باد این کجکلاه صاحب تاج
بر سر تخت و ہر جلوہ کنان

عرضی منظومہ در تعال مبارکبادی در بروقت سفر نیگری

سفر نیگری خوب مبارک باشد
گرمی و سردی مرغوب مبارک باشد
ہمہ خاصان محل خورم و خوش میماند
خیر محبوب بہ محبوب مبارک باشد
یوسف باکہ بفاروق علی مشہورست
تندرست است بہ یعقوب مبارک باشد
تارے آید از آنجا و از سنجب اکتب
میر و دنامہ و مکتوب مبارک باشد
ہر کسی طالب خیرست و دعا میخواند
انتظام است ہمہ خوب مبارک باشد
بھی درینماہ فقط دخت رشیدالدولہ
بہ امیری شدہ غسوب مبارک باشد

باقی زار کہ مجورت دیم ست این با

میکزارد بجز اسلوب مبارک باشد

عرضی منظوم بخدمت لایق علیخان بہادر مختار الملک عماد السلطنہ بروقت سفر نیگری

بعد تسلیم و کورنش بیار
می کنند عرض حال باقی زار
کہ در نیجا تمام خیریتست
نوک خاری بہ پامی کس نشکت
ہست از فضل آن وزیر الملک
ہر زمان شادمان مسیر الملک
روز و شب کار و بار سے سازد
ہمہ از غور کار سے سازد

ہست ہر امر انتظام پذیر
 بر سرش باد چتر سایہ تو
 ناخوش از من شدہ است اگر خنگ
 نہ زرم داو نے حسابم کرد
 حکم سرچند داد عبدالمحق
 چون تو ہستی مرا چہ بیم کن
 حاصل سرم با گواہی احمد
 کہ چو او کس نہ گشت نام فرمان
 خوش چو تقدیر اوست ہر تدبیر
 پایہ اشش باد مسچو پایہ تو
 بی سبب می کند بہ کار خنگ
 ناحق از خود سری خواہم کرد
 ایچ پروہنے کند مطلق
 در ہمہ حال لطف و فضل تو پس
 نہ کمی کردہ ام بوقت مدد
 لالہ سان داغ بر دل ست جهان

گردش آسمان بکام تو باد

دل عالم بگمین نام تو باد

دامن خنگ چرخ کج رفتار
 عرصہ و ہر را مست کن
 لایقی ہم عماد سلطنتی
 تا نظام است کار و بار نظام
 دولت و بخت چون شکار تو شد
 نیست در دل و گر ہو سس باقی
 زیر ران تو باد و رام تو باد
 تیغ تھنیر در نیام تو باد
 لاین حنا ص حکم عام تو باد
 ہمہ در حکم انتظام تو باد
 مرغ فتح و ظفر بکام تو باد
 باقی از جان و دل غلام تو باد
 عرضی منطومہ کہ از اورنگ آبا
 و بخدمت لاین علیجان بجا

عماد السلطنت روانہ شدہ بہ انہما برخواستہ خاطر می ہر

ہنگام برہمی مزاج اقدس از بہادر مہوج

یہ تفسیرِ جِ خاطر سفر سے کہم
 سبکدوش از فرزند شاد می شدم
 خطر با ست در حیدر آباد پیش
 خبر با شنیدم کہ وحشت فرست
 سرو کار بر سر کار دارم بسے
 شبم گر خیالِ وطن سے شو
 تماشا چه سازم کہ احوالِ دہر
 بجز دولت شد کہ باو ا دوام
 مرا فکرا انجام کار جهان ست
 گزیرم چونامد نظر ناگزیر پو
 بہ سوسے بنارس کنون رفہام
 چین سیر بارانِ آفات را
 من از نامہ گانوں آن طرف میروم
 از این جراتِ وحشت آگین بدان
 و گرنہ کرر ز گنگا چہ کار
 ز اہل وطن اہل کد سے کہم
 کیون قصہ رنج سے کہم
 دل خود از ان بے خطر سے کہم
 از ان خویش را بے خبر سے کہم
 سرا سیمہ خاطر بے کہم
 ز خواب پریشان سے کہم
 بطر و گرگون نظر سے کہم
 نہ من حسرت سے کہم
 نہ از بھر خویش و پیر سے کہم
 بھر رہ گزار سے کہم
 دعا ہا ز بھر تو در سے کہم
 ز خیر زیارت سے کہم
 ہمہ را روان از نگو سے کہم
 تلی سوزِ جگر سے کہم
 بس آبِ صفائش گزر سے کہم

بہ دوری خود انداختم خویش را
 بہر جا کہ باشم عنایم توام
 بہ کام و دھان عقیدت مدام
 خدا ہست آگاہ رنج و لہم
 رصنا جوئی شاہ کن ہر زمان
 نہ فخرم ز خدماتِ مختار ہست
 کہیم من کہ باشم و خیل ہوں
 کہیم من کہ پسند و ہدایت کنم
 ز بانم شد از ہر لہ گوئی چو خشک
 خدایت سلامت بدار کہ بس
 ز قریب حضور می حذر سے کنم
 بیاد و تہ و مت بسر سے کنم
 ز شکر ان نعمت شکر سے کنم
 تو شمر کہ زور و کرم سے کنم
 ہمیں عرض کردم دگر سے کنم
 نہ نازشش بہ علم و ہنر سے کنم
 عبث از حماقت فکر سے کنم
 خطامی نمایم اگر سے کنم
 کہوں حنا مہ در آمدہ تر سے کنم
 بہ آسودہ حالے سفر سے کنم

بغیر از دعایت چه باقیست گا

ولے شکوہ ہا از اثر سے کنم

مکتوب منگوم بنام مولوی عباس التملص بہ رفعت در رسید کتاب شاگان

حضرت عباس مولانا ہے من
 امر گرامے قدر رفعت منزلت
 باچسپین دوری ز خلق و لغیب
 نامہ موزون فرستادی مرا
 در دولت نین پیش باوا جائے من
 و ہر معالے جاہ عالی مرتبت
 ویژه سیداری مرا از دل فریب
 ہدیہ سیمون فرستادی مرا

ارمعنان شایگان بفرستہ بجز
 بعد عرض اشتیاق و انکسار
 شاہ نو دیوان ست نو نیاست نو
 یلگے وایا باد این نظام
 چون شراب کہنہ باقی باقیست
 شکر نیردان را کہ خوش کام و خوشم
 واد حق سرزند فرزند مرا بگو
 مژدہ یاران را کہ دعوت میکنم
 یا کہ گنج شایگان بفرستہ
 مے نویسم با تو حال روگا
 اندرین بازار نو کالاست نو
 ملک و مالش را نوے باد ملک
 ورنہ ہر جانو جوانی ساقیت
 عنم نمیدارم نہ حال کیف و کم
 خلق شد و لب بند و لب بند مرا
 زین خوشی سامان عشرت میکنم

فضل ایزد ہست ساقی در جہان

آرزویم نیست باقی در جہان

از نیلگیری

تہنیت تہیہ تشریف آوری

ز سفر حضرت محبوب علیجان آمد
 برج برفت پی سیر سوی نیل گری
 شادمان گرم عنان رفتہ چو در تابستان
 رفت از ملک بعد خورمی و خور سندی
 باز در برج حمل ہر درخشان تہیہ
 یا کہ در جوی تمنا می جان آب رسید
 بتن زار جہان بار و گر جان آمد
 باز در شہر بہ وسط مہر و مصنان آمد
 ہتر و تازگے موسم باران آمد
 بیتہ احمد بسی خرم و خندان آمد
 باز در بام محل ما و فروزان آمد
 یا کہ در باغ و کن باد بہاران آمد

بود و چشم تماہمہ را نرگسروا
 بہ عصمہ آیدہ از راہ بصید آمدش
 کہ بگلشت و کن سرو و خا مان آید
 عید عام ست گراین عید مسلمان آید
 راہ آہن ہمہ زرشد کہ زرافشان آید
 جمع گردید جہانے کہ زرافشان آید
 بہر ویدار جہانش بہر وایشن

شکر تہ کہ باخیر و سلامت برسید
 بابقی زار دعا گوی و ثنا خوان آید

تمنیت نامہ تشریف آوری
 چون بہ مدراس گورنر آمد پڑ
 با فروغ شہی آمد در شہر
 نے بہ ہمراہی او بڈ خورشید
 سیر دریا نمود و زاقبال
 کیست اقبال یکے بندہ اوست
 خشک و تر سیر جان ساخت کہ ہر
 شہریان مژدہ مشہر ما در شہر
 فلک را رونق و آئین گردید پڑ
 بابقی زار کہ بر رخصت بود
 خدمت شد نمود از نقتید
 از مدراس بعد ملاقات گورنر خیل
 شہر مارفت و مطلق آمد
 مثل خورشید در حنا و رآمد
 زان کہ خورشید چو چاکر آمد
 باز ما مندر سکندر آمد
 کہ بہ اور رفت و چونو کر آمد
 ز غمش خشک شد و تر آمد
 حرم از رحمت و اور آمد
 دہر را زینت و زیور آمد
 اندرین کار مقصود آمد
 گو کہ بروعدہ برابر آمد

شکر شد که وقت تقدیم
بهر پادشاه پیش از سر آمد

قطعات تاریخ

حضرت محبوب شده از بهر تبدیل هوا	آمده در خانه محبوب یار صفا
دل پسند خاص گشته این مکان پسند	جان قزاقی عام گشته این ضمای جان قرا
کوه سیف آباد شد از روشنی چون کوه طلوع	دشت سیف آباد شد چون دشت امین پریا
شد فزون از مقدم او آب تالاب حسین	حسن او بر تر شد خرم بشد آب هوا
شاه چون فرزند شد در قصر باغش از درو	قصر فرزند از دلم تاریخ شد بر این بنا ۱۳۰۴
سازمانی شایان گشته در ماورج	میهمان و میزبان با د سلامت و بها

سال تاریخ درود فرخش باقی بگفت

گشته سیف آباد آباد از شهر محبوبا

تاریخ تشریف آوری لار و ژرفن در حیدرآباد

دیسر لسی هند و لائترت عالی وطن	جلوه فرما شد میان حیدرآباد و کن
با هزاران فرود سامان تا به پیشین ز شوق	رفت از بهر پذیرائی او شاه دین
شاه و خدمت گشته از دیدار فیض انوارم	حضرت محبوب با مثل گل تر درین
با نظام الملک آصف جاہ ما شد ملتی	نیر اقبال شد با نغم دولت مقتدر

ملک را بازینت وزین بسکه آئین بستند شد زمین بر آسمان و اخترانش طغیان
 کمکشان آسا بهر جانب چو افغان کرده اند بر سر هر شمع شد پروانه پروین درین

سال تاریخش چو باقی خواست ازل عقل گفت

لارڈ ڈفرن آمدہ نیکو سیر اندر کن
 ۱۳۰۴ھ

امروز کہ تاریخ بیت و دوم شهر جمادی الاول ۱۳۰۴ هجری نبوی است
 جشن جو سیلی یعنی آغاز سال پنجاہم حکم رکنی ملکہ انگلڈ و قیصرہ بہند
 مالکہ مرہبان نوشتاہ زمان منجہ دوران قیدافہ عصر روداہ ہوسر
 روشنگ مرہمانے ہرار نواز نواز شہر ناز کتابون منزلت ازیرین
 مرتبت فرنگ ہنگ فرنگیس فرنگ معدلت آئین حسنہ
 و کیتوریہ کونین بہ تہامے اصغار روس زمین بطرز بین و تکلف
 گزین معین گردیدہ و بحسب ہدایت لارڈ ڈفرن نواب گورنر جنرل ہما
 ویلرے ہند در شہر و بلاد بہت خوشنودی خلایق و عباد بطور
 عید سعید بلکہ برتر از اعیاد این روز جان افروز باعث تفسیط
 و نشاط و واسطہ سرور انبساط بوضوح انجامیدہ لہذا خسرو زمین
 خدیو دکن شروع خاندان آصفیہ چراغ نقش بند یہ میر محبوب علیخان
 بہادر نظام الملک آصف جہاہ خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ را نیز راہ در ہم

اتحاد تدبیر و طریق کجبتی و داد و مستقیم لازم و اہم افتاد کہ در بلدہ
 مینوسواد حیدرآباد فرخندہ بنیاد ہم این جشن را بیش از پیش حسن آفرینند
 و بر رسم و آئین انگلش اکمنہ و منازل علیا را آئین بستہ بروشنی چراغان
 غیرت دہ روشنان و آسمان نمایند و ظهور سرد و سلامتی آن بوشنگ
 جهان و فرانک زمان فرمایند اول ہمگی سپاہ نظامی شاہ مع سرتیان
 آگاہ از سرباز خانہ خود در سکندرآباد بمیدان قواعد گاہ فہم
 شدند و از ان سو فوج سو بجران انگیزی از ترمل گیری و الوال
 مع افسران و جنرل و توپہلے اخیال عد و مال با فوج اقبال پر
 جلال سلطانی مختلط شدہ صفت آرا گشت جملہ پیادہ و سوارہ کہ بزہ
 دوازده ہزار در شمارہ بودند دوبار شلیک کردند یک صد و چند تیر
 از توپخانہ ہم بہ انظار تہنیت سرزدند و بیریق با بہ تعظیم خوابانند ہمدان
 ہو بر کشیدند حضرت سلطان
 و عماد السلطنہ و تمامی ارکان ریاست
 در آن میدان پر فرحت بانصرت بہ شوق تماشا در رسیدند ہنگامہ بود حیرت
 حسیر و تماشای بود بہ منیب و شوکت مسرت انگیز کہ تا نظر کار سینہ
 و نگاہ میرسید از پر تو آفتاب جان تاب لعلہ سیف مسلول افسران و شاہ
 سنان تفنگ سربازان ہزاران نجم رخشان و برق تابان بر عرصہ
 زمین می درخشید و از شور شلیک و غریو غرش رعد در گسند گردان گردان

پیچید سوجران ہوا بخوش آئین بند
 حبشیان کی صورت دمی دین زدند
 اینچنین رود سیاہ و سفید
 مخلط باہم کے ہرگز نذید
 دستہ دستہ فوج باہم یکدگر
 شام را پیوند کردہ با سحر
 مشک با کافور در آیمختند
 رنگ یک جہتی بعالم ریختند
 این بار اول ست کہ با فوج شاہی فوج کنگلجنت در قواعد و صف آرائی
 متفق شدہ غرض کہ سہ بار حلقہ در قواعد گہ زدہ بہ حضور سان داوند
 و قدم مراجعت بہ سمت سر باز خانہ ہائے خود بر کشاوند همان روز چونت
 چار ساعت شام در تہنیت محل جہان سبانی در بار این تہنیت ارزانی بڑ
 یافت کا ڈری رزیدنت بہادر مع پجاہ افسران یورپین و بعضی میم ہامی
 نازنین جلوہ افروز در بار شدہ ذخیرہ سعادت اند و خلتند و جمیع ارکان
 اعیان خاقلنے و مخصوص عمدہ داران دیوانی بہ حسب یادست مائی سلطنت
 بر صندلی یعنی کرسی ہا کہ نام ہر یک را نشان زدہ بودند جاگزیدہ سرخوئی
 دارین حاصل ساختہ چہرہ مباہات افروختند اولاً خریطہ گورنر جنرل بہا
 با معنوں تہنیت مقرون و ترغیب ترتیب این جشن مسرت مشحون بود مٹی دولت
 بر خواند و ثانیاً رزیدنت صاحب بہادر مرثوہ عطای خطاب کے سی۔ ای۔ ای
 آئے۔ کہ بنام نامی لایق عسلیخان بہادر مختار الملک عماد السلطنہ از پیش ملکہ زمان
 مرحمت شدہ است بہ سامع جاہ و جلال برساند عماد السلطنہ بعد بر خاست

وداون پانندان معمولی به صاحبان والا شان نظر پیرائے این خطاب بجلاب
 حضرت جهان باب گزرنیدہ سر بلندی یافت پئی تنیت مجلس استند
 شستند و کردند و بر فاستند همان شام در تمامی شهر از بارگاہ سلطنت
 و شاه راہ چار منار و چار کمان بہر منازل و ایوان ساز و سامان روشنی نمایان
 و چراغان شاپان آتچنان بود کہ بر میامی آن شب منور و مستغنی روز
 روشن حسرت ہا سینمود علی الخصوص در اطاق رزیدنی محفل ہا بود و در باغ
 عام تکلف و تجمل کمال ہجوم تماشا نیان تماشا داشت جوق جوق انگسیرا
 و گروہ گروہ اعیان و ارکان چہ ہند و چہ مسلمان ہر غریب و امیر و منیر و
 کبیر و ہمہ ادانی و افاصلی درجہ بدرجہ در نشین گاہ ہا جہا گانہ آزادانہ گاہا
 انجمن ہا می آراستند و گاہی در آن باغ دلکش و فرحت افزا کہ غیرتہ
 کلزار اسرم بود بہ تماشا می چراغان و آتش بازی ایوان بارادہ گردش
 و تہجیر میبر فاستند تک تک طائفہ رقاصان و نقالان نمبر پروازی
 می ساختند و جایجا موزمی کاچی و نوبت نوازان ساز و طبل خوشنودی و شاد گاہی
 میواختند بنواخت دو از وہ ساعت شب حضور پر نور و عمارت سلطنتہ
 ہم جلوہ افروز شدہ تماشا می سرسری نمودہ رونق بر رونق افروز نمودند
 قطعہ تاریخ این جشن بہین چار صد پرچہ کاغذ رنگین با جازت حضور پر نور
 طبع کنانیدہ بود و تقسیم نمود
 وَ هُوَ هَذَا

سالِ نخبِ اہم بشد آفت از فضلِ خدا
 گوہند سمان بسی شادمان جهانان گشتند
 او چو ماورزادگان ملک را در مہدِ عدل
 روشنی شد زین خوشی از بہت تا ملک دکن
 کرد در عالم حکومت ملکہ منسخ نژاد
 ہیچ شاہی را چنین گردون و من صفت نمود
 پرورش کرده است یارب طول عمرش میشد
 بر سر ہر کوچہ و بر زن ہر شمش و بلاد
 خاصہ اندر حد آباد دکن از فرط عیشش
 شاہ محبوبِ علیخان روشنی کردہ زیبا
 این چراغ نقش بندی را قرون گشتہ فروغ
 زین نخل زین چراغان زین طرب زین اتہا

حشُن مین سالِ نخبِ اہم پڑ و کٹورہ
 ز درتہ تاریخ ^{۱۳۰۳} بقے سراپا عتقا

تاریخ رونق بخشی حضور پر نور
 در لال باغ بشیر اللہ

بہادر آسمان جاہ بعد سر فراری دیوانے

بہاچی

از آمدِ شاہ سرخو شد دیوان
 در عالم فخر آسمان جاہ بجاست
 گردید بہ لال باغ چون گل خندان
 بر تر از آسمان بشد آن دیوان

سہاچی

محبوبِ علیخان شہ اسکندر شان
 بقے تاریخ این سر فراری گفت
 گشتہ مہمان بلال باغ دیوان
 محبوب بہ لال باغ گشتہ مہمان
 فقرات در باعیا ت تاریخ سر فراری خطاب از ملکہ معظمہ واستقلال دیوانی بہاچی

یستار پروردگار
۱۳۰۵

تاریخ عظمیٰ ۱۳۰۵ خطاب محترمه ۱۳۰۵ منظر العنعم ۱۳۰۵ معظم جهان عالی هم ۱۳۰۵
اسد سبیت فحیت جنگ سپهر شریک بشیر دولت صد جهان مشیر سلطان شیر دکن ۱۳۰۵
تجربہ کار امیر اکبر دیانت شعار والا گوہر لاجواب امیر عظیم نیک خوگر امی حشم ۱۳۰۵
عمدہ الملک دستور بندہ در گاہ جنود دریای فیض عالی پایگاہ سینٹ کانڈ انڈین ۱۳۰۵
امپائر آسمان جا وام ظلمہ و معاریب کہ از عنایت ملکہ صاحب وقار گردید ۱۳۰۵
گزاران بندہ بندہ گرد ہاری پرش فانی عاجزی پر شریک ۱۳۰۵

قطع تاریخ تمنا

جناب آسمان جاہ بشیر دولت دین با چه تمنا از کونین بہر ترقی آمدہ آسمان
سروش غیب تاریخ ورودش گفت آسمان خطاب ستطاب کی سی سی ای ای آمدہ آسمان
رباعی تاریخ استقلال دیوانہ

گردید بشیر دولت خوش نقتیہ محبوب علی شاہ دکن اپوشیر
شد مستقل از مصر می باقی گفت استقلال آسمان جاہ بشیر

تاریخ سفر بشیر اللہ بہ آسمانجا بشملہ

آسمانجاہ اعر بشیر دکن این سفر کن بعشرت افسر نے
زگور نر کن احتلاط عظیم زانے زن بہر عالم آرائی
بپذیر آنچه او بعنر ماید او پذیرد تو ہر چه فرمائی

کن او اشکر او که از الطاف	و او بجز تو داد بیکسانی
باشکوه از تو گشته دیوانی	باشروع از تو شمس الامانی
بعد مختار ملک سر سالار	سر بر دست بی سرو پائی
از سر نو بکن صلاح مهام	که مدار المصام و انانی
هر چه و صفت کنسیم می شای	هر چه مدحت کن بند بیانی
وز دو مصراع ز در قلم باقی	سال نهضت بخامه فرسانی

بسلامت روی شبیه و با.

با امید جلبید با آئی

تاریخ انتقال حضرت دلاور النساء بیگم صاحبزاده

بیگم فرخنده ناصیه ملک دکن	والده امین الدوله عفران پنا
حضرت نیک ذات ملکه ملکی صفات	بانومی قدسی نهاد جده محبوب شاه
دار قنار ابرهشت شد بحریم بهشت	گشته بچشم همه عرصه عالم سیاه
شده گریان ز غم خلق جهان بهرم	بود ستاره فشان دیده خورشید و ماه

در دل با تری گفت سال و فاقش شروعش
 راهی جنت بشده شاه آه آه

تاریخ بر خاست مجلس انتظام صرف خاص

مجلس شد منعقد بهر کار نظام
 تحقیق نمود و کرد خلقت با با

سلطان موقوف ساخت تاریخ گشت مجلس بر مسم شد و قسمت آما

قطعه تاریخ طبع دیوان فاو بخش صابر

نظم فاو بخش صابر طبع شد

وانکہ در شد زادگان گورکان

در دمنہ از سوز نظمش میبرد

آتش از گرمی گفتارش بداخ

رشک از رشک کلامش پر عسرق

تابع فرمان او گشته وزیر

ہم ہنداکان بود استاد جهان

زور طبعش قوت غالب شکست

شمع سان کشتہ زبانش بے سخن

آن کلام ناسخ منسوخ بہ گو

کے نظیر اورا شود مثل و نظیر

نظم سخی ہچو او پیدا نہ شد

طوطی ہند است بی شک باقی

خواستہم چون سال طبع نظم او

گفت ہاتف نظم صابر بی ہا

تاریخ مکان را حسبہ یوراج دہرم و نت بہا در